

УДК 339.138:664.6

Малюк С.О.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
ВСП «Миколаївський інститут права»
Національного університету «Одеська юридична академія»

Шевченко К.А.

студентка
ВСП «Миколаївський інститут права»
Національного Університету «Одеська юридична академія»

ІНВЕСТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

У статті досліджено проблеми інвестування інноваційних проектів в Україні. Розкрито особливості джерел інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, враховуючи специфіку сучасного розвитку країни, а також досвід розвинених країн світу. Виявлено відставання розвитку українських підприємств порівняно з підприємствами країн з розвинутою ринковою економікою. Запропоновано заходи щодо покращення інноваційного розвитку України.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційний процес, інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність.

Малюк С.А., Шевченко Е.А. ИНВЕСТИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ УКРАИНЫ

В статье исследованы проблемы инвестирования инновационных проектов в Украине. Раскрыты особенности источников инвестирования инновационной деятельности отечественных предприятий, учитывая специфику современного развития страны, а также опыт развитых стран мира. Проведенное исследование указало на отставание развития украинских предприятий в сравнении с предприятиями стран с развитой рыночной экономикой. Предложены мероприятия по оптимизации инновационного развития Украины.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационный процесс, инновационная деятельность.

Malyuk S.O., Shevchenko K.A. INVESTING THE INNOVATION ACTIVITY IN UKRAINE

The problems of investment in innovative projects in Ukraine were investigated in this article. The features of sources of investment of innovation activity of domestic enterprises were revealed, considering specificity of modern development of country and the experience of developed countries. The backlog of development of Ukrainian enterprises in comparison with enterprises of countries with developed market economy was revealed. Measures for improving the innovative development of Ukraine were offered.

Keywords: investments, innovations, investment and innovation process, innovation activity, investment activity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується домінуванням якісно нового типу економічного зростання – інноваційного. Впровадження інновацій є важливою умовою підтримки конкурентоспроможності вітчизняних товарів та економіки країни в цілому. Реалізація інноваційної діяльності нерозривно пов'язана з її інвестуванням. Економічно розвинені держави світу приділяють цьому належну увагу. На жаль, в Україні спостерігаються зворотні, негативні тенденції у розмірах державного фінансування інноваційної діяльності, що у свою чергу зумовлює певну залежність від іноземного інвестування. Таким чином, усунення проблем фінансування розвитку інноваційної сфери є досить актуальним та важливим завданням для підняття економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних та практичних засад інноваційного розвитку займалися такі вчені, як: П. Агійон, Г. Андрощук, І. Балабанов, М. Давидов, О. Захаркіна, М. Кондратьєв, С. Кузнець, Г. Менц, О. Пригожин, В. Сподіна та інші вчені. Питання інвестиційно-інноваційної політики частково висвітлювали такі вітчизняні науковці, як: Л. Борщ, І. Власова, Г. Возняк, О. Григор'єва, О. Колодізев, О. Корольова-Казанська, І. Сокирська, В. Щербань. Однак на сьогоднішній день недостатньо дослідженими та не вирішеними залишаються питання, які стосуються проблем інвестування, що стримують розвиток підприємств на інноваційних засадах.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні сутності інвестиційно-інноваційного процесу та його базових категорій; дослідженні ін-

новаційної активності вітчизняних підприємств; виявленні проблем інвестування в інноваційні проекти; розкритті особливостей джерел інвестування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою доводить, що активна інноваційна діяльність визначає темпи економічного розвитку, структуру сучасного виробництва, життєвий рівень в країні та головне – визначає напрям подальшого економічного розвитку країни. Інноваційний шлях розвитку – єдиний спосіб для України зробити економічний ривок та конкурувати з економічно розвинутими країнами. Для цього в Україні за активної державної підтримки створена інноваційна інфраструктура – інноваційно-технологічні центри, технопарки, бізнес-інкубатори, інформаційні системи, фонди підтримки інновацій, зокрема венчурні фонди, розвинена система підготовки і підвищення кваліфікації фахівців в області менеджменту [1, с. 22]. Незважаючи на це, інноваційна система нашої держави ще не дійшла апогею свого розвитку, адже цей процес стримується багатьма факторами (таблиця 1).

Наведені дані свідчать, що чинників, які стримують розвиток інноваційної діяльності українських підприємств, дуже багато. Однією з найсуттєвіших проблем, що гальмують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, можна вважати обмеженість джерел її фінансування. Інвестиції й інновації – дві взаємопов'язані економічні категорії. В економічній науці існують різні погляди щодо визначення інвестування. Так, О. Колодізев тлумачить це поняття як сукупність економічних відносин, що виникають з

Таблиця 1
Фактори, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств

Фактор	Частка підприємств, %
Нестача власних коштів	83,0
Недостатня фінансова допомога держави	56,6
Великі витрати на нововведення	55,9
Високий економічний ризик	38,9
Недосконалість законодавчої бази	37,7
Тривалий термін окупності нововведень	34,6
Відсутність коштів у замовників	31,7
Нестача інформації про нові технології	19,5
Відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами та науковими організаціями	18,5
Нестача інформації про ринки збуту	18,3
Відсутність кваліфікованого персоналу	17,2
Відсутність попиту на продукцію	16,0
Несприйнятливість підприємства до нововведень	14,5

Джерело: [2, с. 47]

приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів, а також організаційно-управлінських принципів, методів і форм впливу цих ресурсів на інноваційний розвиток національної економіки [3, с. 132]. О. Москаль зауважує, що інвестування – це сукупність економічних відносин, які виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність [4, с. 6-7]. На нашу думку, найбільш вдало взаємозв'язок «інвестицій» та «інновацій» демонструє визначення Г. Возняка, який свідчить, що інвестування інноваційної діяльності – це комплекс методів та важелів впливу на інноваційну діяльність, що реалізується в різних формах через відповідну систему фінансування [5, с. 22]. Фінансування ж, у

свою чергу, – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання та державою [6, с. 18].

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про інноваційну діяльність», інвестування підприємств в Україні може здійснюватися за рахунок:

- коштів Державного бюджету України;
- коштів місцевих бюджетів і бюджету Автономної Республіки Крим;
- власних коштів спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;
- власних чи запозичених коштів суб'єктів інноваційної діяльності;
- коштів (інвестицій) будь-яких фізичних і юридичних осіб;
- інших джерел, не заборонених законодавством України [7, ст. 18].

Отже, вітчизняна модель інвестування інноваційної діяльності передбачає такі джерела як власні, позикові та залучені кошти. Розглянемо їх особливості, переваги та недоліки у таблиці 2.

Джерела фінансування інноваційної діяльності на вітчизняних підприємствах ілюструє таблиця 3.

Таблиця 3
Джерела фінансування інноваційної діяльності 2010-2013 рр.

	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
		млн грн			
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3

Джерело: [9]

Статистичні дані демонструють, що протягом 2010-2013 рр. спостерігається чітке переважання фінансування за рахунок власних коштів підприємств.

Таблиця 2
Характеристика джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств

Джерела фінансування	Переваги	Недоліки
Самофінансування – фінансування, що передбачає використання суб'єктами господарювання власних та акціонерних фінансових ресурсів в інноваційних цілях (амортизаційні відрахування, мобілізація внутрішніх активів, нерозподілений прибуток тощо).	відсутність необхідності залучати довгострокові інвестиції незалежність від фінансово-кредитних установ забезпечення фінансової стійкості розвитку підприємства, зниження ризику банкрутства	затримка платежів обмежує можливість фінансування інновацій за рахунок прибутків нестача власних коштів зумовлює низьку інноваційну активність обмеження темпів розвитку
Кредитування або позикові засоби – це фінансування інноваційної діяльності з позик банків та інших кредитних інституцій, у тому числі й міжнародних (довгострокові кредити, лізинг, форфейтинг, франчайзинг тощо).	можливість розвитку і збільшення прибутковості власного капіталу швидке оновлення основних виробничих фондів без значних одноразових грошових витрат гнучкий графік виплат відповідно до виробничих циклів і потоків готівки	погіршення фінансових результатів реалізації проектів високий ступінь ризику довгострокових інноваційних проектів проблеми кредитних гарантій або застави, що виникає при кредиті
Державне фінансування або залучені кошти – це фінансування інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на безповоротних засадах за кошти бюджету і позабюджетних фондів (бюджетні кошти державного і місцевого рівнів, вітчизняні та іноземні інвестиції, гранти, міжнародні програми, пайові внески іноземних інвесторів, емісія акцій тощо).	акумулювання крупних фінансових ресурсів шляхом розміщення акцій залучення фінансових ресурсів дає змогу відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів прямі вкладення у вигляді цінних паперів, основних фондів, промислової та інтелектуальної власності та прав на них здійснюється на основі укладання партнерських угод про спільне ведення інноваційної діяльності	недостатній розвиток фондового ринку розміщення цінних паперів є складним і відносно дорогим процесом заангажованість конкурсного відбору інноваційних проектів

Джерело: Розроблено авторами на основі [1, с. 24; 8, с. 280-282]

Бюджетні кошти є обмеженими та виділяються у відповідності до цілей і пріоритетів державної інноваційної політики, тому частіше за все спрямовуються на фінансування: цільових інноваційних програм; державних інноваційних фондів; високоефективних інноваційних проектів; програм державної підтримки інноваційної діяльності. Через це підприємства змушені забезпечувати науково-технічний розвиток переважно за рахунок власних коштів. Оскільки джерелом власних коштів підприємств є прибуток, то стає зрозумілим причина низького рівня інноваційної активності. Переважна більшість підприємств працює збитково, інша частина, що отримують прибуток, намагаються не ризикувати. Через низький рівень фінансування, переважно низьким є і рівень інноваційної активності.

За останніми даними Державного комітету статистики України, у 2013 р. інноваційною діяльністю займалися 1715 підприємств, або 16,8% обстежених промислових підприємств (у 2012 р. – 1758 підприємств, або 17,4%). Основні показники інноваційної активності промислових підприємств за 2010-2013 роки демонструє нам таблиця 4.

Наведені дані свідчать, що у 2010-2012 роках збільшувалася частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, з 13,8% до 17,4%, а у 2013 році помітно зменшилася. Загалом, найменше витрати на інноваційну діяльність становили у 2010 р. – 8045,5 млн грн, а найбільше – 14333,9 млн грн у 2011 р. У розрізі напрямків інноваційної активності: збільшились витрати як на внутрішні, так і зовнішні дослідження та розробки (приріст 21,27%); витрати на придбання машин були найбільшими у 2011 р., коли зросли у порівнянні з 2010 р. у більш ніж 2 рази; витрати на придбання інших зовнішніх знань були найбільшими у 2013 р.

Для стимулювання економічного розвитку вітчизняних підприємств на інноваційній основі було б доречно скористатися досвідом розвинених країн світу. Він ґрунтується на використанні ефективних форм підтримки інноваційної сфери, а саме [10, с. 37-38]: гарантування державою позик, пільгове кредитування інноваційного підприємництва, податкові пільги щодо стимулювання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, податкове списання (зменшення оподаткованого доходу), податковий кредит (зменшення суми податкового зобов'язання), банківське кредитування, вкладання коштів у розвиток інноваційної інфраструктури, активне використання програмно-цільових методів у разі розподілу бюджетних коштів, зворотне та незворотне фінансування малих інноваційних фірм на конкурентних засадах, венчурний (ризиковий) капітал тощо.

Впровадження і використання наведених форм

повинно ґрунтуватися на наступних принципах [10, с. 38]:

1) фіскальні преференції, які повинні мати прозорі критерії та процедуру отримання, стимулювати всі підприємства інвестувати у власний інноваційний потенціал;

2) використання адресної допомоги (державне замовлення, кредити, гранти, прямі інвестиції, фінансові гарантії) для підприємств, чії проекти мають виняткове значення для економіки чи безпеки країни;

3) врахування вимог до фіскальних стимулів: простота доступу, низький рівень витрат на адміністрування з боку держави та підприємств, гарантованість отримання стимулів у разі виконання висунутих вимог, стабільність правил; обґрунтованість та юридична захищеність методів акумуляції коштів тощо.

Про ефективність міжнародного досвіду підтримки інноваційної діяльності свідчить знаходження високотехнологічних корпоративних структур на вершині рейтингу найдорожчих брендів світу. Журнал Forbes опублікував традиційний щорічний рейтинг найдорожчих у 2013 році брендів світу [11]. Так, більшість із них (сім з десяти) пов'язані із виробництвом високих технологій, а саме: бренд Apple; компанія Microsoft; транснаціональна компанія IBM; інтернет-гігант Google; компанія General Electric; бренд Intel; компанія Samsung.

Для виходу вітчизняних підприємств на світовий ринок та конкурування них зі світовими лідерами ми пропонуємо вжити таких заходів з оптимізації інноваційно-інвестиційної політики:

1) запровадження цілеспрямованої державної інвестиційної політики, спрямованої на активізацію нововведень;

2) створення сприятливих умов для інноваційної діяльності в Україні: правового забезпечення інноваційної діяльності підприємств; запровадження дієвого пільгового режиму здійснення інноваційної діяльності; удосконалення механізмів фінансування інноваційної діяльності та захисту інвесторів;

3) впровадження засобів захисту національного ринку, виробництва та капіталу, заохочення їхнього розвитку, стимулювання інноваційної спрямованості останнього;

4) забезпечення тісної інтеграції виробництва, фінансів, науки, освіти з метою сприяння випереджувальному розвитку науково-технологічної сфери;

5) конверсія «тіньових» капіталів та залучення «тіньового» сектора до сфери легального обігу фінансових ресурсів, інвестування і розширення на цій основі власних ресурсів підприємств для інноваційної діяльності.

Висновки з проведеного дослідження. На підставі розглянутого матеріалу можна зробити висновок,

Таблиця 4

Інноваційна активність промислових підприємств в Україні за 2010-2013 рр.

	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямами						
			дослідження і розробки	у тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництва для впровадження інновацій	придбання машин обладнання та програмного забезпечення	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
	%		млн грн						
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	X	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1196,3	965,2	231,1	47,0	X	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,5	1312,1	326,4	87,0	X	5546,3	2290,9

Джерело: [9]

що інноваційна діяльність вітчизняних підприємств потребує збільшення державної участі як фінансово-го, так і організаційного характеру. Проведене дослідження вказує на відставання інноваційного розвитку українських підприємств порівняно з підприємствами країн з розвинутою ринковою економікою. Встановлено, що для здійснення інноваційної діяльності необхідно використовувати різні джерела фінансування, оскільки кожне з них має свої переваги та недоліки. Необхідно розробити та запровадити комплексну систему фінансової підтримки інноваційної діяльності, зокрема щодо механізмів здешевлення кредитив і заохочення банків до кредитування інноваційних проєктів. Відповідно, вирішення наявних проблем планування, використання та управління фінансуванням інноваційного розвитку забезпечить збільшення інвестицій у інноваційну діяльність і підвищить рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Григор'єва О. Є. Аспекти фінансування інноваційних проєктів в Україні / О. Є. Григор'єва // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 126. – С. 22-25.
2. Щербань В. М. Товарно-інноваційна політика : навч. посіб. / В. М. Щербань, Л. Л. Козубенко. – К. : Кондор, 2006. – 396 с.
3. Колодізев О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки [Текст] : дис. ... док. економ. наук : спец. 08. 00. 08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. М. Колодізев. – Суми, 2011. – 508 с.
4. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (за матеріалами Чернівецької області) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. І. Москаль. – К., 2001. – 16 с.
5. Возняк Г. В. Інноваційна діяльність промислових підприємств та способи її фінансування в Україні : моногр. / Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова. – К. : УБС НБУ, 2007. – 183 с.
6. Романенко О. Р. Фінанси : підручник / О. Р. Романенко. – К. : ЦНЛ, 2003. – 312 с.
7. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 226.
8. Корольова-Казанська О. Джерела фінансування інноваційних проєктів підприємства / О. Корольова-Казанська // Економічний аналіз. – 2010. – Вип. 5. – С. 280-283.
9. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинених країнах світу / І. Власова // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 1. – С. 36-46.
11. Самые дорогие бренды мира – 2013: рейтинг Forbes [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.forbes.ru/kompanii-photogallery/potrebitelskii-rynok/246983-samyedорогие-brendy-mira-2013-reiting-forbes>.

УДК 631.11.009.12

Мартинюк Н.В.

*асистент кафедри менеджменту організацій імені професора Є. Храпливого
Львівського національного аграрного університету*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються теоретичні аспекти стратегічного управління розвитком персоналу сільськогосподарських підприємств у контексті підвищення його конкурентоспроможності. Обґрунтовано основні напрями кадрової стратегії на сучасному етапі розвитку сільського господарства. У рамках кожного напрямку визначено стратегічні цілі розвитку персоналу та описано взаємозв'язки між ними. Охарактеризовано механізми реалізації стратегії, сукупна дія яких забезпечить поліпшення елементів конкурентоспроможності персоналу.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, розвиток персоналу, конкурентоспроможність персоналу, сільськогосподарські підприємства.

Мартынюк Н.В. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПЕРСОНАЛА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье рассматриваются теоретические аспекты стратегического управления развитием персонала сельскохозяйственных предприятий в контексте повышения его конкурентоспособности. Обоснованы основные направления кадровой стратегии на современном этапе развития сельского хозяйства. В рамках каждого направления определены стратегические цели развития персонала и описаны взаимосвязи между ними. Охарактеризованы механизмы реализации стратегии, совокупное действие которых обеспечит улучшение элементов конкурентоспособности персонала.

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, развитие персонала, конкурентоспособность персонала, сельскохозяйственные предприятия.

Martyniuk N.V. THE STRATEGIC DIRECTIONS OF STAFF COMPETITIVENESS IMPROVING IN THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

The theoretical aspects of strategic management of agricultural enterprises personnel development in the context of improving its competitiveness are considered in the article. The main directions of HR-strategy at the current stage of agriculture development are justified. The strategic goals of staff development and the relationships between them are defined for each direction. The mechanisms of strategy implementation, which provide the combined effect of improving the personnel competitiveness components, are characterized.

Keywords: strategy, strategic management, personnel development, staff competitiveness, agricultural enterprises.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вітчизняного сільського господарства характеризується формуванням дуалістичної моделі, у якій все чіт-

кіше вирізняються дві групи економічних суб'єктів. З одного боку – це великі агропромислові корпорації, які функціонують на інноваційних засадах, з ін-